

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แพะจัดเป็นสัตว์เลี้ยงเอื้องขนาดเล็กที่มีการเลี้ยงในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งนิยมใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเลี้ยงแพะจึงกลายเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชาวมุสลิมมายาวนาน และเมื่อรัฐบาลได้ส่งเสริมให้แพะเป็นสัตว์เศรษฐกิจเช่นเดียวกับ โค กระบือ แกะ สุกร เป็ด และไก่ ซึ่งสามารถผลิตเพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อยและอุตสาหกรรมการเกษตรได้ จึงมีการส่งเสริมพัฒนาการเลี้ยงแพะให้ทันสมัยและ สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทั้งการพัฒนาสายพันธุ์ การจัดการด้านอาหาร การจัดการด้านสุขาภิบาล การจัดการป้องกันและรักษาโรคแพะ เพื่อให้สามารถสร้างผลตอบแทนทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น ข้อได้เปรียบของการเลี้ยงแพะ เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์เศรษฐกิจชนิดอื่น ถือว่าแพะเป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็ก การจับบังคับตัวสัตว์เพื่อจัดการสุขภาพสามารถทำได้ง่าย แพะเป็นสัตว์กินพืชอาหารสัตว์ได้หลายชนิด สะดวกต่อการเปลี่ยนอาหาร เติบโตเป็นวัยเจริญพันธุ์ได้รวดเร็ว ระยะอุ้มท้องสั้น มักจะให้ลูกแฝดซื้อขายได้รวดเร็ว

ลักษณะการเลี้ยงแพะ มีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเกษตรกร และที่ตั้งของฟาร์มเลี้ยงแพะ ในประเทศไทยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย นิยมเลี้ยงแพะแบบมีโรงเรือนให้นอนในตอนกลางคืน และปล่อยหากินตามอิสระในตอนกลางวัน ตามแหล่งหญ้าสาธารณะ สวนยางพารา หรือสวนปาล์มน้ำมัน ไม่มีแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์เป็นการเฉพาะ เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้ในการจัดการด้านอาหาร สุขาภิบาล การจัดการสุขภาพแพะ โดยเฉพาะการป้องกันรักษาโรคแพะ ทำให้สูญเสียผลตอบแทนที่จะได้รับไปอย่างน่าเสียดาย ปัญหาสุขภาพแพะที่พบได้บ่อย คือ พยาธิภายใน ซึ่งบั่นทอนสุขภาพแพะให้แคะแกร็น อ่อนแอ เลี้ยงไม่โต สิ้นเปลืองเวลา หากขาดการจัดการที่ดีจะกลายเป็นรังโรค เป็นแหล่งหมุนเวียนเกิดการแพร่ขยายของวงจรชีวิตพยาธิไม่สิ้นสุด

พยาธิภายในที่พบบ่อยมากในแพะคือ พยาธิตัวกลม เช่นพยาธิไส้เดือน พยาธิเส้นด้าย เป็นต้น ซึ่งวงจรชีวิตของพยาธิเหล่านี้จะต้องผ่านเข้าสู่ระบบทางเดินอาหารของแพะ แล้วขับถ่ายออกสู่ภายนอก หลบซ่อนตามใบหญ้าและพืชอาหารสัตว์บนพื้นดิน เพื่อรอให้แพะกินกลับเข้าสู่

ระบบทางเดินอาหารอีกครั้ง ดังนั้นการจัดโดยใช้ยาถ่ายพยาธิ นับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ยาถ่ายพยาธิตัวกลมที่มีจำหน่ายตามท้องตลาดมีหลายชนิดหลายรูปแบบ ที่นิยมใช้อย่างแพร่หลาย สะดวกและได้ผลดี คือ ยาชนิด Ivermectin ซึ่งสามารถกำจัดได้ทั้งพยาธิภายนอกและภายใน แต่มีราคาแพงและสัตว์จะรู้สึกแสบร้อน ระคายเคืองภายหลังได้รับยา สำหรับยาถ่ายพยาธิชนิดเม็ดใช้ป้อนให้กินออกฤทธิ์กำจัดพยาธิตัวกลมได้ดี แต่ต้องจับบังคับสัตว์ให้แน่นหนาพอสมควร แต่ยาถ่ายพยาธิทั้งสองชนิดเกษตรกรต้องลงทุนซื้อและมีราคาแพง ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของเกษตรกรรายย่อย ประกอบกับการที่กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนการใช้สมุนไพรเพื่อลดการใช้สารเคมีในการเลี้ยงสัตว์ สอดรับกับกระแสการดูแลสุขภาพที่ผู้คนให้ความสำคัญกับการอุปโภค บริโภคมากขึ้น ทำให้เกษตรกรหันมาสนใจการใช้สมุนไพรในการกำจัดพยาธิภายในมากขึ้น เพราะสามารถหาได้ในท้องถิ่น ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งยังลดการปนเปื้อนสารเคมีในตัวสัตว์ ซึ่งสมุนไพรที่สามารถใช้กำจัดพยาธิภายในได้ เช่น เปลือกสะเดา ผลมะระขี้นก เนื้อในหมากดิบ เมล็ดน้อยหน่า เมล็ดมะขาม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงสมุนไพรที่ใช้ในการกำจัดพยาธิภายในของแพะแล้ว เมล็ดมะขามเป็นสมุนไพร ที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะมะขามเป็นพืชที่ปลูกได้ทั่วไป หาได้ง่ายในท้องถิ่น และเมล็ดมะขามเป็นผลพลอยได้ที่เหลือทิ้งจากการนำเนื้อมะขามไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาทดลองเปรียบเทียบผล การกำจัดพยาธิตัวกลมในระบบทางเดินอาหารของแพะ โดยใช้เมล็ดมะขามและยาถ่ายพยาธิชนิดอื่น เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการใช้เมล็ดมะขามเป็นสมุนไพรทางเลือกให้เกษตรกรได้นำไปใช้ในการกำจัดพยาธิภายในของแพะ ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพการเลี้ยงแพะและลดต้นทุนการผลิตได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การเปรียบเทียบการกำจัดพยาธิตัวกลมในระบบทางเดินอาหารของแพะด้วยเมล็ดมะขาม ยาชนิด Ivermectin 1% และยาเม็ดถ่ายพยาธิ (Febantel Pyrantel และ Praziquantel) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 2.1 ศึกษาจำนวนไข่พยาธิตัวกลม จากการใช้เมล็ดมะขาม ยาชนิด Ivermectin 1% และยาเม็ดถ่ายพยาธิ (Febantel , Pyrantel และ Praziquantel) ในการถ่ายพยาธิตัวกลมในแพะ
- 2.2 ศึกษาอัตราการลดลงของไข่พยาธิตัวกลมจากการใช้ยาถ่ายพยาธิทั้งสามชนิด
- 2.3 ศึกษาต้นทุนค่ายาถ่ายพยาธิทั้งสามชนิด

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 ประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิ หมายถึง อัตราการลดลงของไข่พยาธิที่ตรวจพบในมูลแพะตามวันที่กำหนดในการวิจัย เมื่อเปรียบเทียบกับวันก่อนการทดลอง เมื่ออัตราการลดลงของไข่พยาธิมากกว่าร้อยละ 90 จึงจะจัดว่า ยากำจัดพยาธินั้นมีประสิทธิภาพ

3.2 พยาธิตัวกลม หมายถึง พยาธิตัวกลมที่อาศัยอยู่ในกระเพาะอาหารและลำไส้ ซึ่งรวมเรียกกันว่า Nematode

3.3 เมล็ดมะขาม หมายถึง เมล็ดมะขามเปรี้ยวระยะสุกจัด นำมาทำเป็นผง บดละเอียด

3.4 ยาฉีด Ivermectin 1% หมายถึง ยาฉีดถ่ายพยาธิที่มีชื่อทางการค้าว่า ไอโวเม็กเอฟ (Ivomec F) เป็นยาน้ำปราศจากเชื้อสำหรับใช้ทันที ประกอบด้วย ไอเวอร์เม็กติน 1% โดยน้ำหนัก ต่อปริมาตร และคอร์ชูลอน 10% โดยน้ำหนักต่อปริมาตร ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ขนาด 1 มิลลิลิตร ต่อน้ำหนัก 50 กิโลกรัม

3.5 ยาเม็ดถ่ายพยาธิ หมายถึง ยาเม็ดถ่ายพยาธิที่มีชื่อทางการค้าว่า อินไซด์ (Incide) ผลิตในประเทศไทย ใช้สำหรับถ่ายพยาธิชนิดต่างๆ ได้ครอบคลุมมากที่สุด เช่น พยาธิไส้เดือน พยาธิปากขอ พยาธิแส้ม้า พยาธิตัวดี โดยให้กินขนาด 1 เม็ดต่อน้ำหนัก 10 กิโลกรัม ควรถ่ายทุก 3 เดือน (เอกสารกำกับยา บริษัท เชนเนอราลดรีกเฮาส์ จำกัด ประเทศไทย) ยาเม็ดถ่ายพยาธิ 1 เม็ดประกอบด้วย

Febentel	150	มิลลิกรัม
Pyrantel Pamoat	144	มิลลิกรัม
Praziquantel	50	มิลลิกรัม

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 นำความรู้จากการศึกษาไปถ่ายทอดแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะ เพื่อให้สามารถจัดการดูแลสุขภาพแพะได้อย่างถูกต้อง

4.2 เพิ่มทางเลือกในการกำจัดพยาธิตัวกลมในแพะของเกษตรกร